
*“Tweemaal met het archief getrouwd”
Een gesprek met Griet Maréchal, ereafdelings-
hoofd bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel*

INTERVIEW

Sinds 1 december 2002 is dr. Griet Maréchal, ereafdelingshoofd bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel en expert in archiefselectie, met pensioen. Haar pensionering was de aanleiding voor een gesprek dat peilt naar ervaringen uit een 36-jarige beroepsloopbaan.

• *Na je studies in de geschiedenis aan de Universiteit te Gent (licentiaat 1964) begon je als navorsingsstagiair bij het toenmalige NFWO. Van oktober 1965 tot maart 1966 was je ‘Aspirant NFWO’. Terwijl je een doctoraat aan het voorbereiden was over het middeleeuwse hospitaalwezen te Brugge, slaagde je in 1965 voor het examen van archivaris-paleograaf. Wat trok je aan in het archiefwezen en hoe ben je ermee begonnen?*

Archiefwerk is voor mij de illustratie van het samengaan van theorie en praktijk. De theorie bereidt voor op het handelen, terwijl uit dit handelen, uit deze praktijk, dan weer theorievorming ontstaat. Maar toen ik bij het Rijksarchief begon, was er nog heel weinig theorie, het was hoofdzakelijk leren al doende. Wat mij toen aantrok was de combinatie van denken en doen. Je bent gevormd als historicus, je gaat wetenschappelijk om met de bronnen, maar terzelfder tijd zie je het onmiddellijke nut van je inventaris-

tiewerk en bijvoorbeeld leeszaaldienst, voor anderen. In 1965 deed ik mee aan het laatste examen dat georganiseerd werd voor archivaris-paleograaf. Dit examen was sinds 1895 en tot de wijziging van het statuut in 1965, de enige weg om in het Rijksarchief benoemd te worden. Wie slaagde kwam op een wervingsreserve. Het was een tamelijk zwaar examen, volledig gericht op het archief van het ancien régime. Je werd getest op je kennis van de Latijnse, de Middel-Franse en Middel-Nederlandse paleografie. Je moest een vertaling maken van een tekst uit het middeleeuws Latijn, Frans en Nederlands, uit het moderne Frans en uit een andere moderne taal, en je werd ondervraagd over de klassieke hulpwetenschappen: diplomatiek, heraldiek, chronologie en zegelkunde. Gelukkig had ik daar als Gentse mediëviste niet te veel moeite mee. Omdat ik als eerste geklasseerd werd, kon ik kiezen uit verschillende vacatures. Ik koos voor het Rijksarchief te Gent en begon er op 16 maart 1966 als attaché.

INTERVIEW:

Leen Charles
Stadsarchivaris van Gent
Abrahamstraat 13, 9000 Gent
E-mail: leen.charles@gent.be

Gustaaf Janssens
Archief van het Koninklijk Paleis
Docent Archivistiek aan de KU Leuven
Hertogsstraat 2, 1000 Brussel
E-mail: cap@kppr.be

• *Wat waren je eerste archiefopdrachten?*

Ik heb, zoals alle collega's toen, van meet af aan heel verschillende opdrachten vervuld. In die jaren heeft het Rijksarchief in de persoon van dr. Carlos Wyffels, die toen een van de verantwoordelijken was voor de archiefinspectie, een grote campagne opgezet om oud gemeentearchief en oud kerkarchief te redden. Zo was een van mijn eerste opdrachten het inventariseren van oud kerkarchief. Te Gent kwam ik terecht in een kleine equipe. Hoofd van de dienst was dr. Jan Buntinx. Als collega's had ik dr. Hilda Coppejans-Desmedt en Juul Verhelst. Ik werd er meteen geconfronteerd met alle aspecten van het archiefwerk en van de dienstverlening. Vooral de leeszaalwerking was een zeer goede leerschool. Je wordt er geoefend om met de vragen van de onderzoekers om te gaan en dat dwingt je om je goed in te werken in de geschiedenis, de structuur en vooral de bevoegdheden van alle archiefvormers waarvan er archief aanwezig is. Je moet immers de vragen van de bezoekers vertalen, omzetten in bevoegdheidsvragen. De bestanden waren in Gent zeer divers: kerkarchief, oud gemeentearchief, kloosterarchief, notariaatsarchief, bedrijfsarchief... Het werk in een archiefbewaarplaats in de provincie heeft mijn kennis van zeer diverse instellingen uitgediept.

• *Je was toen dus vooral met ancien régimearchief bezig?*

Ja, maar niet uitsluitend. Zo werden de archivariissen te Gent ingeschakeld bij de selectie van hedendaags archief, vooral dan rechtbankarchief, maar ook provinciearchief. Hoewel de archiefinspectie vanuit Brussel is gegroeid, verwachtte men toch indien mogelijk een

Griet Maréchal (°1942) studeerde in 1964 af als licentiaat Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit te Gent. Na anderhalf jaar NFWO trad zij in 1966 in dienst van het Rijksarchief, eerst te Gent en vanaf 1980 in het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Alhoewel de benaming van haar afdeling te Brussel herhaalde malen werd gewijzigd, bestond haar opdracht hoofdzakelijk in het uitoefenen van het toezicht op de uitvoering van de archiefwet. Op historisch vlak ging en gaat haar aandacht vooral uit naar zieken- en armenzorg. Op 1 december 2002 ging zij met pensioen.

lokale inbreng. Ik deed toen dienst op zaterdag, waardoor ik op maandag vrij was en in de Brugse archiefdiensten kon werken voor mijn doctoraat. Op zaterdag kwam Carlos Wyffels – die in het Rijksarchief te Gent zijn kantoor had – veel naar het archief. Door mijn gesprekken met hem leerde ik de archiefinspectie kennen. In 1974 kon ik mijn doctoraat verdedigen. Het werd later onder de titel *De sociale en politieke gebondenheid van het Brugse hospitaalwezen in de Middeleeuwen* gepubliceerd in de reeks 'Standen en Landen' (Kortrijk-Heule, 1978).

“VOORAL DE LEESZAALWERKING WAS EEN ZEER GOEDE LEERSCHOOL. JE WORDT ER GEOEFEND OM MET DE VRAGEN VAN DE ONDERZOEKERS OM TE GAAN EN DAT DWINGT JE OM JE GOED IN TE WERKEN IN DE GESCHIEDENIS, DE STRUCTUUR EN VOORAL DE BEVOEGDHEDEN VAN ALLE ARCHIEFVORMERS WAARVAN ER ARCHIEF AANWEZIG IS. JE MOET IMMERS DE VRAGEN VAN DE BEZOEKERS VERTALEN, OMZETTEN IN BEVOEGDHEIDSVRAGEN”.

• *Je was dus én als historicus en als archivaris aan het werk. Heb je ooit een spanning gevoeld tussen beide?*

Door de toenemende professionalisering van de archivaliek is het steeds moeilijker geworden om tegelijk als volwaardig archivaris en als volwaardig historicus werkzaam te zijn. De evolutie en de publicaties in de archivaliek volgen, is overigens al een hele opgave. Als archivaris moet je voor de

archivistiek kiezen, maar dat wil niet zeggen dat je je van het historisch onderzoek moet afkeren. Het is voor een archivaris hoe dan ook noodzakelijk om op de hoogte te blijven van de evolutie in de geschiedeniswetenschap, onder meer om op een verantwoorde manier aan archiefselectie te kunnen doen. Mee daarom moet een archivaris een specialist in de instellingengeschiedenis zijn. De archivaris moet weten hoe archiefvormende instellingen werken en welk archief ze vormen. Deze band met de geschiedenis wordt trouwens in de archivalische literatuur heel vaak onderstreept.

• *Je wees op het belang van het leeszaalwerk en toch ben je uit Gent weggegaan?*

Dat je in een Rijksarchief in de provincie met alle aspecten van het archiefwerk in contact komt, is heel verrijkend. Het is een niet te vervangen ervaring. Maar na ruim twaalf jaar wou ik wel iets anders, iets nieuws beginnen, mijn blik verruimen. In 1980 kon ik in het Algemeen Rijksarchief te Brussel aan het werk als hoofd van een afdeling Inspectie binnen het toenmalige Departement I. Juul Verhelst, die ondertussen mijn partner was, was mij voorgedaan naar Brussel. Zo had ik al een idee van wat het werk inhield, terwijl wij vanuit onze ervaring in het Rijksarchief Gent wisten dat we ook professioneel konden samenwerken.

*Tweemaal met het archief getrouwd.
Een gesprek met Griet Maréchal*

In Departement I ben ik volop in contact gekomen met de hedendaagse archiefvormers.

• *Dat was een 'scharniermoment' in je loopbaan?*

Zeer zeker, waar ik tot dan toe hoofdzakelijk – hoewel lang niet uitsluitend – met lokale instellingen uit het ancien régime te maken had gehad, veranderde dit nu totaal. In Brussel werd ik voor 99% geconfronteerd met heden-

"KENNIS EN INFORMATIE DOORGEVEN HEB IK ALTIJD ERG BELANGRIJK GEVONDEN, ZEKER NAAR DE KLEINERE DIENSTEN, ZOALS GEMEENTEARCHIEVEN. EVEN BELANGRIJK IS OM ZOVEEL MOGELIJK MENSEN TE BETREKKEN. DE BEROEPSVERENIGING (VVBAD) HEEFT ER BOVENDIEN VOOR GEZORGD DAT HET VAK VAN ARCHIVARIS IN VLAANDEREN OP EEN HOGER NIVEAU WERD GETILD".

daags archief. Het was voor mij een grote uitdaging. Natuurlijk heb ik als mediëviste erg veel moeten leren: wetgeving, werking van ministeries en openbare diensten, hedendaagse bronnen... Het was erg verrijkend. Ik heb als het ware aan den lijve ondervonden dat je als archivaris, zoals Luciana Duranti beweert, contact moet houden én met de onderzoekers en het statisch archief enerzijds én met de archiefvormers en het dynamisch archief anderzijds. Dit is een zeer vruchtbare en noodzakelijke wisselwerking. Het werk als archiefinspector bleef voor mij tot op mijn laatste werkdag heel boeiend, hoe frustrerend de werkomstandigheden gedurende de laatste jaren soms waren. Je werd steeds met nieuwe situaties geconfronteerd, je ontdekte altijd nieuwe werelden, je leerde steeds bij. Tegelijk mocht je niet bang zijn om je handen vuil te maken, als je wou realiseren waar het toch steeds om

te doen was: het redden van informatie. En omdat dit onze voornaamste beweegreden was en omdat de noodgevallen niet ophielden, hebben we er wellicht te weinig over gepubliceerd. Wat wij toen deden is misschien te weinig bekend, maar alle informatie werd bijeengebracht in het zogeheten 'centrale dossier'.

• *Wat is dat precies?*

Het was een geheel van dossiers waarin de neerslag van ons werk te vinden is. Het was de neerslag van het bedrijven van 'instellingengeschiedenis op het terrein'. Dit 'centrale dossier' was gestart door dr. Hilda Coppejans-Desmedt, die van 1969 tot 1972 archiefinspecteur en van 1972 tot 1977 departementshoofd van Departement I was. Van de door de archiefinspectie gecontacteerde archiefvormers werd een dossier opge maakt waarin alle inspectierapporten, selectierapporten, overdrachtslijsten en briefwisseling werd bewaard. Het was een enorme databank, een schat aan informatie. Ook voor wat private archiefvormers betreft, kon uit dit centrale dossier worden geput, onder meer inzake de voorwaarden

voor raadpleging. Mijn grote frustratie is wel dat deze informatie vanaf het einde van de jaren 1980 sterk is ontmanteld. De dossiers over Waalse archiefvormers werden aanvankelijk naar het Rijksarchief te Luik en die over Vlaamse archiefvormers naar het Rijksarchief te Beveren gestuurd en later verspreid over alle rijksarchieven. Recent zijn trouwens nog een pak dossiers naar het Rijksarchief te Anderlecht verhuisd. Zo geraakt de opgebouwde kennis verspreid en maakte men herhaaldelijk mee dat 'van nul af aan' werd begonnen, dat de voordien opgebouwde kennis onbekend bleef, of zelfs volkomen genegeerd werd. Het centrale dossier was echt de ondersteuning van ons werk, en niet alleen van het werk van de archiefinspectie, het ondersteunde de hele werking van het Rijksarchief. De informatie uit het centrale dossier lag onder meer aan de basis van meerdere bewaar- en vernietigingsrichtlijnen.

• *Er waren duidelijk hoogten en laagten in je loopbaan. Waar haalde je de energie vandaan om te blijven geloven in je werk, ook in 'donkere tijden'?*

Ik haalde veel energie uit de werking van de beroepsvereniging van Vlaamse

Griet Maréchal en Gustaaf Janssens tijdens het interview. Foto: Leen Charles.

'Archiefselectie ter bewaring of vernietiging' (Stef Binst), reproductie van de originele tekening die op 3 december 2002 door de sectie Archief en Hedendaags Documentbeheer van de VVBAD aan Griet Maréchal werd aangeboden.

archivarissen, de sectie Archief van de VVBAD. Verder heb ik steeds veel gehad aan de steun van echte collega's en van echte vrienden. Op ogenblikken dat de arbeidsvreugde in het Rijksarchief op een zeer laag pitje stond, kon ik in de VVBAD, onder andere van 1990 tot 1993 als voorzitter van de sectie Archief, mij op een breder professioneel vlak inzetten. Zo heb ik toen de rubriek 'archiefnieuws' in *Info* uitgebouwd. Kennis en informatie doorgeven heb ik altijd erg belangrijk gevonden, zeker naar de kleinere diensten, zoals gemeentearchieven. Even belangrijk is om er zoveel mogelijk mensen bij te betrekken. De beroepsvereniging heeft er bovendien voor gezorgd dat het vak van archivaris in Vlaanderen op een hoger niveau werd getild. Mijn engagement voor de opleiding en vorming van archivarissen en archiefmedewerkers had ook te maken met het doorgeven van kennis en van informatie. In dat

verband waren de cursussen die ik voor het personeel van gemeenten en OCMW's heb kunnen geven, erg boeiend. Je hebt er te maken met kleine groepen zeer gemotiveerde mensen. Ik stond vaak verbaasd van de kwaliteit van de meeste werkstukken die de cursisten na toch een beperkt aantal uren, afleverden.

Tijdens mijn laatste jaar te Gent organiseerde mevrouw Coppejans, die er toen de leiding had, een opleiding voor de jonge archivarissen in haar departement. Elke archivaris werd gevraagd een uiteenzetting te geven over dat facet van de archivaliek of het archiefwezen waarmee hij het best vertrouwd was. Dit is mij altijd bijgebleven als een voorbeeld van een kleine input en een grote return. Juul Verhelst was gestart met het vormen van het administratief en technisch personeel van het Rijksarchief Gent. Je zou dus kunnen zeggen dat ik het belang van vorming en uit-

wisseling van kennis over het eigen vakgebied al vroeg geleerd heb.

• **Je had als archivaris ook veel contact met buitenlandse collega's.**

Een eerste buitenlands contact was mijn deelname, in 1968, aan de 'Stage technique internationale des archives' in Parijs, georganiseerd door de Ecole des Chartes, de Archives de France en de Internationale Archiefraad. Dat was interessant, maar veel blijvende professionele buitenlandse contacten heb ik daar niet gelegd. Toch heb ik met veel plezier een aantal buitenlandse collega's op internationale congressen of studiereizen teruggezien. De meeste buitenlandse archiefcontacten zijn later gegroeid: met de Duitse en vooral met de Nederlandse collega's. De Vlaamse archivarissen werden geregeld uitgenodigd op hun studiedagen en colloquia en de VVBAD onderhoudt ook

*Tweemaal met het archief getrouwd.
Een gesprek met Griet Maréchal*

structureel contact met de beroepsverenigingen uit beide landen en met de sectie van beroepsorganisaties van de Internationale Archiefraad. Daaruit vloeide de deelname aan de internationale archiefcongressen voort. Door die contacten heb ik – zoals vele anderen – ervaren dat er meer aan de hand was en dat de archivaliek een volwassen wetenschap aan het worden was. Die contacten hebben mij gestimuleerd om op archivalisch gebied bij te blijven, om de buitenlandse archief-tijdschriften ter hand te nemen. In de bibliotheek van het Algemeen Rijksarchief zijn zo goed als alle buitenlandse archivalische tijdschriften aanwezig. Dat is een grote luxe. Ik vond het mijn plicht deze kennis te delen en door te geven. Vandaar mijn idee om in *Bibliotheek- & archiefgids* de rubriek 'In archief-tijdschriften gelezen' te starten. Zo kunnen collega's die deze publicaties niet onmiddellijk bij de hand hebben, toch op de hoogte blijven van wat er in het vakgebied wordt gepubliceerd. Het initiatief sloeg aan en wordt nog altijd voortgezet.

"ALS ARCHIVARIS MOET JE VOOR DE ARCHIVISTIEK KIEZEN, MAAR DAT WIL NIET ZEGGEN DAT JE JE VAN HET HISTORISCH ONDERZOEK MOET AFKEREN. HET IS VOOR EEN ARCHIVARIS HOE DAN OOK NOODZAKELIJK OM OP DE HOOGTE TE BLIJVEN VAN DE EVOLUTIE IN DE GESCHIEDENISWETENSCHAP, ONDER MEER OM OP EEN VERANTWOORDE MANIER AAN ARCHIEFSELECTIE TE KUNNEN DOEN. MEE DAAROM MOET EEN ARCHIVARIS EEN SPECIALIST ZIJN IN DE INSTELLINGEN-GESCHIEDENIS".

Foto: Leen Charles

• *Wij kunnen ons niet goed voorstellen dat je na 36 jaar actief archiefleven het archiefwezen de rug zou toekeren. Wat zijn je toekomstplannen?*

Het archiefwezen is inderdaad een stuk van mijn leven. Ik ben er eigenlijk twee keer mee getrouwd. Dat laat je niet zomaar los. Er zijn een aantal engagementen die lopen en die blijven, maar ik wil tijd vrijmaken voor herbronning: nieuwe ideeën opdoen, lezen en herlezen... Daar heb ik behoefte aan en daarom ben ik vroeg met pensioen

gegaan. In die zin is het nu weer een scharniermoment. Bij de engagementen zijn er onder meer de vriendschap van het Gentse Stadsarchief ('t GOF) en DACOB, het Documentatie- en Archiefcentrum voor de Communistische Beweging. Met het beroepsveld zal ik in contact blijven dankzij de publicaties, werkgroepen en studiedagen hier (VVBAD) en elders. Verder hoop ik enkele historische bijdragen af te werken, een pak achterstallige boekbesprekingen te maken en zelfs een stukje familiegesciedenis op muziek te zetten.

SAMENVATTING

Dr. Griet Maréchal, ere-afdelingshoofd bij het Algemeen Rijksarchief te Brussel, blikt terug op een loopbaan van 36 jaar als archivaris in dienst van het Rijksarchief. Daarnaast was zij van 1990 tot 1993 voorzitter van de sectie Archief van de VVBAD. In het gesprek gaat Griet Maréchal in op de diverse aspecten van haar werk: archiefinventarisering en -selectie, contact met de onderzoeker, instellingenstudie, vorming van archivarissen, doorgeven van kennis en ervaring. Ook de erg moeilijke werkomstandigheden binnen het Rijksarchief tijdens de laatste jaren en de belangrijke ondersteunende en vormende rol van de VVBAD als beroepsvereniging, komen aan bod.

ABSTRACT

Dr. Griet Maréchal, honorary departmental manager at the General State Archives in Brussels, looks back over her 36 years long career as an archivist at the State Archives. From 1990 till 1993, she was also chairwoman of the Archives' Section of the VVBAD, the Flemish Association of Librarians, Archivists and Documentalists. During the interview, Griet Maréchal enters at length into the several aspects of her work: the recording and appraisal of archives, contact with researches, the study of institutions, the training of archivists, the passing on of knowledge and experience. Also the very hard working conditions at the State Archives in recent years and the important supporting and educational role of the VVBAD as a professional association, are discussed.